

ዘ

pron. rel. et conj. rel. (Dillmann 1857 § 147; Dillmann 1857 § 169,5). **A)** Pron. rel. : Sing. m. **ዘ** ፣ fem. **እንተ** ፣ Pl. c. **እለ** ፣ *qui* , *quae* , *quod* . **1)** De constructione hujus pronominis (vid. Dillmann 1857 § 201; § 202). **a)** Formae pronominis secundum numeros et genera variantur, ut: **ኢየሱስ** ፣ **ዘተብህለ** ፣ **ክርስቶስ** ፣ Matth. 1,16; **ምድር** ፣ **እንተ** ፣ **ኢኮነት** ፣ **እንቲአከ** ፣ Kuf. 10; Gen. 12,1; 1 Joh. 1,5; **አጥባት** ፣ **እለ** ፣ **ኢሐፀና** ፣ Luc. 23,29; **ቢጾሙ** ፣ **እለ** ፣ **ውስተ** ፣ **ካልእ** ፣ **ሐመር** ፣ Luc. 5,7; sed ubicumque nomen, ad quod pron. rel. referatur, praemisum est, **ዘ** ፣ simplex (tamquam nota relationis generalis) sufficere potest, ut: **አንስትያ** ፣ **ዘጎረዩ** ፣ (quas) Gen. 6,2; **አባግዕ** ፣ **ዘአልቦ** ፣ **ኖላዌ** ፣ Num. 27,17; Hen. 18,6. (De **እንተ** ፣ *qui* pro **ዘ** ፣ vid. infra sub B,2). **b)** Pronomen relativum in Accusativo positum esse, aut e contextu subintelligitur, ut: **ቃል** ፣ **ዘይቤሎሙ** ፣ Joh. 2,22; **ዐጸደ** ፣ **ወይን** ፣ **ዘወሀቦ** ፣ **ለዮሴፍ** ፣ Joh. 4,5; Act. 2,22; aut pronomine sive verbo sive notae Accusativi suffixo notatur: **እብን** ፣ **እንተ** ፣ **መነንዋ** ፣ Matth. 21,42; **አሕዛብ** ፣ **እለ** ፣ **አውፅአሙ** ፣ Act. 7,45; **አምላክነ** ፣ **ዘኪያሁ** ፣ **ተወከልነ** ፣ Jes. 25,9. Genitivus pronomine ei nomini, a quo Genitivus pendet, suffixo notatur, ut: **አመት** ፣ **እንተ** ፣ **ሰማ** ፣ **አጋር** ፣ *ancilla* (quae nomen ejus i.e.) *cujus nomen Agar* Gen. 16,2; **ሕዝብ** ፣ **እለ** ፣ **ኢትሰምዕ** ፣ **ነገሮሙ** ፣ Deut. 28,49. Praepositiones pronomini relativo **α)** vel (sicut in aliis linguis Semiticis) postponuntur eaeque pronomine suffixo (ad idem nomen ad quod pron. rel. refertur relato) munitae: **ምድር** ፣ **እንተ** ፣ **ውስቴታ** ፣ **ነበረ** ፣ *terra* (quae in ea i.e.) in *qua habitaverat* Gen. 37,1; Gen. 30,26; Ex. 4,17; **ዘመጸእኪ** ፣ **ጎቤሁ** ፣ *ad quem venisti* Ruth 2,12. **β)** vel (quamquam rarius) praemittuntur: **ወኩሉ** ፣ **ውስተ** ፣ **ዘወድቀ** ፣ **በድኖሙ** ፣ καὶ πᾶν ἐφ’ ὃ ἄν ἐπιπέσῃ Lev. 11,32; **በኩሉ** ፣ **በዘእመከሮ** ፣ Kuf. p. 67; **ሰይፍ** ፣ **በዘይቀትለነ** ፣ Ex. 5,21; Ex. 23,27; Ex. 28,4; Ex. 34,33; Ex. 34,35; Gen. 31,32; Gen. 43,22; **ጽንዕ** ፣ **በዘ** ፣ **ይትዌከሉ** ፣ **ረሲዓን** ፣ Prov. 21,22; Jes.

50,5; Jer. 51,14; Hez. 12,2; Matth. 2,7; Joh. 1,33. **γ)** denique et praemittuntur et pron. suffixo munitae postponuntur: **በዘቦቱ** ፣ Num. 4,26; Ex. 30,36; Ex. 17,5; Ps. 31,1; Apoc. 15,1; 2 Petr. 1,4. – Pronomini relativo, ubi ratione modo dicta complementum pronominis suffixi adjectum est, passim **ለ** ፣ praefigitur, quo illud pronomen suff. ad pron. rel. referendum esse significetur: **ለእለ** ፣ **ውስቴቶሙ** ፣ **ሀሎከ** ፣ ἐν οἷς οὐ εἶ Ex. 34,10; **ወቦ** ፣ **ለዘወሀቦ** ፣ *et erat cui dedit* Matth. 25,15; **አልቦ** ፣ **ለዘየጎፍሮ** ፣ *nemo est quem vereatur* (ne interpreteris: *nemo est qui eum vereatur*) Clem. f. 204 **c)** Praepositiones longiores quae secundum legem sub **β,β** dictam praeposendae erant, pronomini relativo postponere licet: **ዘእምነ** ፣ (pro **እምነ** ፣ **ዘ** ፣) Hen. 33,3; Gen. 4,13; **እለ** ፣ **እምነብ** ፣ Hen. 72,3; **እንተ** ፣ **ጎብ** ፣ Gen. 47,4; **ዘጎብ** ፣ Lev. 14,40; Lev. 18,3; {DiL.1030} **ዘእምአመ** ፣ Lev. 25,27. **d)** Pron. rel. nonnumquam in Accusativo loci et temporis, ponitur: **መካን** ፣ **እንተ** ፣ ὁ τόπος ἐν ᾧ Ex. 3,5; **ጅ ዓመት** ፣ **ዘ** ፣ ἐν οἷς Gen. 45,6; Ex. 6,28; Num. 1,1. Num. 7,1. Lev. 25,50; Ps. 89,17. **e)** Enunciationem relativam ei nomini, cui apposita est, postponere non necesse est sed etiam praemittere licet, ut: **ኢትእርዩ** ፣ **ዘወድቀ** ፣ **እክለ** ፣ Lev. 19,9. Lev. 18,5; Num. 21,13; Deut. 1,18. Nec raro illud nomen attractione in enunciationem relativam transmittitur: **ዛቲ** ፣ **ይእቲ** ፣ **ዳግሚትዩ** ፣ **ዘእሐፍኩ** ፣ **መጽሐፈ** ፣ (pro **መጽሐፍ** ፣) 2 Petr. 3,1; Herm. p. 99; Matth. 8,10; Matth. 10,11; Jud. 17,2; Ex. 17,1; Ps. 36,26 (plura vid. Dillmann 1857 § 201). **2)** De significatione pronominis. **a)** Pron. rel. , ubi nomen ad quod referatur non memoratum est exponitur **α)** *is qui* , *ejus qui* , *ei qui* al.: **ብፀዓን** ፣ **እለ** ፣ **ይላሕዉ** ፣ *beati ii qui lugent* Matth. 5,4; **ምንተ** ፣ **እረግም** ፣ **ዘእግዚአብሔር** ፣ **ኢረገመ** ፣ (eum quem) Num. 23,8; **ደመ** ፣ **ዘቀተለ** ፣ (ejus qui) Num. 23,24; **ዕሤተ** ፣ **እንተ** ፣ **ገበርኩ** ፣ **ሠናይተ** ፣ praemium ejus quod feci boni Sir. 20,16; **ዘእለ** ፣ *eorum qui* Asc. Jes. 3,1; **ለእለ** ፣ **ይፈቅዱ** ፣ **ይትፈወሱ** ፣ **አሕየዎሙ** ፣ (eos qui) Luc. 9,11; **ምስለ** ፣ **እለ** ፣ **ሞቱ** ፣ (cum iis qui mortui sunt) Ruth 1,8; **እእሪ** ፣ **እክለ** ፣ **ጎብ** ፣ **እለ** ፣

ረከብኩ ፡ ሞገሰ ፡ (apud eos apud quos) Ruth 2,2. β) *quicumque* , *quisquis* , Matth. 5,39; Matth. 5,41; Matth. 10,33; Matth. 18,4; Matth. 18,18; Matth. 23,12; Jac. 1,25; Ex. 30,29, al.; (vid. ዘኮነ ፡ col. 864); በዘፈቀድክ ፡ ኩንን ፡ ኪያየ ፡ (quocumque modo volueris) Sx. Haml. 6 Enc.; et duplicatum ዘዘ ፡ Ex. 35,5. At plerumque ኩሉ ፡ ዘ ፡ ut: ኩሉ ፡ ዘታሕተ ፡ ሰማይ ፡ Job 41,2; ኩልክሙ ፡ እለ ፡ πάντες ὅσοι Jes. 66,10; Matth. 14,36; al. crebro. γ) *si quis* ፡ ዘርኢክ ፡ እምውስቴቶሙ ፡ ጠቢብ ፡ ትልዎ ፡ τίς σοφός; αὐτῷ προσκολληθήτηι Sir. 6,34; ዘኪያሃ ፡ አፍቀረ ፡ አፍቀረ ፡ ሕይወቶ ፡ Sir. 4,12; Sir. 4,14; Sir. 4,15. δ) *qualis* ፡ እመ ፡ ትገብር ፡ ሠናየ ፡ አእምር ፡ ለዘ ፡ ትገብር ፡ τίμη Sir. 12,1; ምንዳቤ ፡ ዘኢኮነ ፡ እምቅድመ ፡ ዓለም ፡ ሰፊ Matth. 24,21; ምንዳቤ ፡ ዘኢኮነ ፡ እምቅድመዝ ፡ Org. ε) de ለእለ ፡ quot , *quotcumque* vid. sub ለለ ፡ col. 25. b) ዘ ፡ crebro pronomine Latinorum neutro exponendum est: አልሎሙ ፡ ዘይበልዑ ፡ non habebant quod ederent Marc. 8,1; Matth. 10,27; Matth. 11,4; Matth. 12,2; Matth. 13,17 al.; rarius እንተ ፡ pro neutro usurpatur, ut: አድጎነኒ ፡ እምእንተ ፡ እፈርህ ፡ ῥῶσά με ἐκ τοῦ φόβου μου Esth. 4 apocr. c) ዘሂ ፡ - ዘሂ ፡ *alius - alius* Rom. 12,6; Rom. 12,7; Rom. 12,8; ናሁ ፡ እለሂ ፡ - ወእለሃ ፡ Jes. 49,12. d) de ሶ ፡ ዘ ፡ vel ሶ ፡ እለ ፡ *quidam* , et ሶዘ ፡ - ሶዘ ፡ *alius - alius* vid. ሶ ፡ col. 481. e) de አልሶ ፡ ዘ ፡ *nullus* , *nihil* vid. sub አልሶ ፡ col. 717. f) de ከመዘ ፡ *quasi* , *tamquam* et ዘከመ ፡ *sicut* vid. sub ከመ ፡ col. 827. g) ወዝኒ ፡ ዘ ፡ 4 Reg. 18,22; Dan. 4,20; et plerumque ወዘ ፡ *quod autem ad id attinet quod* Gen. 41,32; ወዘኒ ፡ ይቤ ፡ Dan. 4,23; Hebr. 12,27; ወዘሰ ፡ ነገረ ፡ ሞት ፡ *quod autem ad mortem attinet* 4 Esr. 6,51. B) Conj. rel. 1) ዘ ፡ a) *quod (daß)* α) ad complendam et exponendam notionem antea brevius significatam: ምንትኑ ፡ ውእቱ ፡ ዝንቱ ፡ ዘአፍጠንክ ፡ ረኪብ ፡ Gen. 27,20; Gen. 12,18; Num. 16,9; Num. 16,13. Num. 20,5; Jud. 13,18; Ruth 3,10; Marc. 1,27; Marc. 4,41; Luc. 8,25. β) post interrogationem, ubi causa interrogationis exponitur: ምንተ ፡ ኮንክ ፡ ዘተማሕፀንክ ፡ በምሥዋዕ ፡ τί γέγονέ σοι ὅτι πέφευγας 3 Reg. 2,29; Gen. 31,26; Gen. 31,36; Ps. 113,5. Ps. 113,6; Jes. 22,1.

γ) *eo quod* ፡ አሕዋውኪ ፡ ነፍሰኪ ፡ ዘአፍጠንኪ ፡ ወሪዶ ፡ σπεύσασα Judith 10,15. δ) post verba impersonalia: ኢአከለክሙኑ ፡ ዘረዐይክሙ ፡ Hez. 34,18; Gen. 33,15; ምንተ ፡ ይበቀሩዐነ ፡ ዘነሐዩ ፡ 4 Esr. 6,42; 4 Esr. 7,18; 4 Esr. 7,21; ደለወኒ ፡ ዘአሕመምክኒ ፡ Ps. 118,71; ይመስለክሙኑ ፡ ዘሐሰተ ፡ ይብል ፡ Jac. 4,5; Dan. apocr. 13,6; Joh. 11,31; Matth. 5,17; {DiL.1031} Gen. 31,31; Gen. 31,35. ε) *quod* , *quia* ፡ ነስሐ ፡ እግዚአብሔር ፡ ዘአንገሥ ፡ 1 Reg. 15,35; አከኩተክ ፡ ዘኢረሰይክኒ ፡ Luc. 18,11; ሴልዩ ፡ ዘርሕቀ ፡ Ps. 119,5. ζ) Ubi enunciationis pars quaedam cum negatione emphatice praemissa est, ejus praedicatum ope conjunctionis ዘ ፡ adjicere amant: *non est quod* , ut: ኢኮነ ፡ እንበይነ ፡ ዝሙት ፡ ዘእነሥኣ ፡ Tob. 8,7; አኮ ፡ በጎብስት ፡ ክመ ፡ ዘዩሐዩ ፡ ሰብእ ፡ Matth. 4,4; Matth. 16,11; Gen. 4,7; nec non: አኮ ፡ ዘሞተት ፡ (non est quod i.e.) *nequaquam mortua est* Matth. 9,24; Gen. 3,11; et አልሶ ፡ ዘትትጋአኩ ፡ በፍኖት ፡ Gen. 45,24. η) ሶ ፡ ዘ ፡ vel ሶነ ፡ ዘ ፡ *num est quod?* Jud. 4,20; Gen. 19,12; Gen. 43,7; Matth. 11,3 (vid. ሶ ፡ col. 482) et አልሶነ ፡ ዘ ፡ *nonne est quod?* Gen. 27,36. θ) እፎ ፡ ዘ ፡ *quomodo est quod* vid. sub. እፎ ፡ col. 807. ι) ሕቀ ፡ ክመ ፡ ዘእም ፡ *haud multum abfuit quin* vid. sub ሕቀ ፡ col. 98. b) *cum* , *si* , Matth. 6,30; Matth. 7,11. 2) እንተ ፡ a poëtis pro ዘ ፡ usurpatur: *quod* , ut: ሰላም ፡ ለከ ፡ እንተ ፡ ነበርክ ፡ ዕቁዶ ፡ Sx. Mij. 17 Enc.; ሰላም ፡ ለበርኪስስ ፡ ከመ ፡ ያርኑ ፡ ወይዕጹ ፤ እንተ ፡ አድምዐ ፡ ሢመተ ፡ ለእግዚአብሔር ፡ ውስተ ፡ አንቀጹ ፡ Sx. Mag. 1 Enc.; ሰላም ፡ ለዩሐንስ ፡ ወአቡቂር ፤ እንተ ፡ ነበሩ ፡ ጎቡኣ ፡ በእለ ፡ እስክንድርያ ፡ ሀገር ፤ Sx. Haml. 4 Enc.; ሰላም ፡ ለአቃርዮስ ፡ እንተ ፡ ደለዎ ፡ ርእይ ፤ Sx. Tachs. 29 Enc.; al. creberrime. Sed aliis in locis pro pron. rel. masc. ዘ ፡ usurpatum videtur (vid. Lud. in lex. col. 363), ut: ሰላም ፡ እብል ፡ ለብእሲ ፡ ምእመን ፤ እንተ ፡ ይሰመይ ፡ ጎልያን ፡ Sx. Haml. 10 Enc.; (ሰላም ፡) ለረድኣ ፡ ጳውሎስ ፡ ቲቶ ፡ እንተ ፡ አፍቀሮ ፡ (sc. Paulus) Sx. Tachs. 18 Enc.; al. (እንተ ፡ duarum syllabarum poëta maluit quam ዘ ፡ monosyllabum. Si quis እንተ ፡ idem quod እንዘ ፡ esse putaverit, opponendum videtur, quod nulla ratio conspicua est, cur poëta

እንዘ : uti noluerit). **3) ዘ** : cum praepositionibus compositum, sc. **a) በዘ** : **α) cum , dum** : **ወለደት** : **ሎቲ** : **ወልደ** : **በዘረሥኦ** : Gen. 24,36; Asc. Jes. 3,2; Rom. 4,6; 1 Reg. 30,3; *quamvis* Gen. 40,15. **β) ut** (*quo* c. Subj.), sive consecutivum sive finale, plerumque seq. Impf. : 2 Thess. 1,4 rom. (ὥστε); **ለምንት** : **ትትናገር** : **በዘ** : **ደሰምዑ** : **ሕዝብ** : 4 Reg. 18,26; **በዘ** : **ደረክበክሙ** : **እኩይ** : τοῦ κακῶς εἶναι ὑμῖν Jer. 7,10; **ገብሩ** : **በዘ** : **ያምዕዑኒ** : Jer. 11,17; **በዘ** : **ይትናዘዙ** : εἰς παράκλησιν Jer. 16,7; Jer. 20,8; **እሁረሙ** : **ልበ** : **በዘ** : **ያአምሩኒ** : τοῦ εἰδέναί Jer. 24,7; Jer. 26,10; Jer. 39,39; Jer. 42,8; Thren. 1,15; Judith 12,8; Hez. 15,3; Lev. 17,11; Apoc. 21,15; rarius seq. Subj. , ut Gen. 46,5. **γ) pro eo quod** , Hez. 16,52. **b) እምዘ** : **α) ex quo** (tempore): **እምዘ** : **ተወልደ** : Kuf. 35; **እምዘ** : **ተደወዘ** : Hez. 33,21; Num. 33,1. **β) postquam** , (*ubi , quum*): **እምዘ** : **ጌሠ** : Dan. 6,19; Gen. 24,22; Ex. 19,1; Num. 9,1. Num. 11,25; Deut. 2,16; 2 Reg. 12,21; Hen. 6,1; Matth. 11,1; Matth. 20,8, al. **c) α) በእንተ** : **ዘ** : *pro eo quod* vel *propterea quod* Marc. 1,44; Gen. 6,6; Gen. 29,7; Hen. 13,2. **β) ሆኖንተ** : **ዘ** : *loco ejus quod* (*cum*) Jos. 24,20; Kuf. 18. **γ) እንበይነ** : **ዘ** : *ideo quod* Sx. Sen. 7 Enc.

TraCES en

እለ : *ʿalla* associative referring to ‘X and his associates/followers’ **መግልተ** : **ይውዕል** : **እንዘ** : **ይሴአል** : **መጻሕፍተ** : **እምነ** : **ማእምራን** : **እለ** : **አባ** : **ሠርፀ** : **ድንግል** : **ላዕሌሆሙ** : **ሰላም** : ‘*Seine Tage verbrachte er damit, die Gelehrten, wie den Abba Šarša-Dengel und andere — das Heil sei über ihnen — nach den Schriften zu befragen*’ Kropp 1988, 6 l. 4-6 (ed.), Kropp 1988, 6 l. 9-11 (tr.) (‘Äth. *ella* . Hier nicht als Plural des Relativpronomens zu deuten (+ PN = die Leute des PN; Pereira 1888 übersetzt »os familiares«) sondern als Pluralmorphem vor Eigennamen mit der Bedeutung »Leute wie z.B. PN und Genossen; vgl. Conti Rossini 1907, 3 l. 22, 28 (ed.), Conti Rossini 1907, 5 l. 27; 6 l. 4 (Hamalmāl et ses compagnons).’ Kropp 1988, 6 n. 16)

Bibliography

Revisions

- Magdalena Krzyżanowska *corr* on 1.4.2019
- Magdalena Krzyżanowska *corr* on 1.4.2019
- Magdalena Krzyżanowska *added new meaning* on 22.3.2019
- Magdalena Krzyżanowska *added entry in geez* on 22.3.2019
- Andreas Ellwardt *Verschachtelung*, on 3.10.2018
- Andreas Ellwardt *nochmal*, on 3.10.2018
- Andreas Ellwardt *und nochmal*, on 3.10.2018
- Andreas Ellwardt *und nochmal*, on 3.10.2018
- Andreas Ellwardt *last updated txt file and doc file of Lexicon* on 19.4.2017
- Pietro Maria Liuzzo *exported from lexicon to XML* on 16.1.2017
- Pietro Maria Liuzzo *updated lexicon XML file adding nested senses* on 16.1.2017
- Andreas Ellwardt *updated txt file and doc file of Lexicon* on 22.11.2016